

**TÜRKİYE’NİN
TARIMSAL ÜRÜN
İTHALAT VE İHRACATI**

Oktay TAŞ

Türkiye'de tarım sektörü, insanların beslenmesi, istihdamı, ekonomiye katkısı ve ihracat potansiyeli bakımından büyük önem taşıyor. Özellikle Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde kırsal alandaki sorunların tespiti ve bu sorunlara kalıcı çözümler bulunması öncelikleri içinde yer alıyor. Çiftçilerin iç ve dış pazarlar için üretim yapar hale gelmeleri, daha iyi gelir düzeyine kavuşabilmeleri için üretim kaynaklarını daha etkin kullanmaları gerekiyor. Türkiye için sahip olduğu tarımsal kaynakların tespiti, geliştirilmesi, amacına uygun kullanılması ve bu çalışmaların, kaynakları kullananlarla beraber planlanması önem arz eden bir konu.

Gıda güvenliğiyle birlikte Türkiye, 2005 yılında tarama süreciyle başlayan AB katılım müzakerelerinde 13 faslı açmış oldu. Türkiye, katılım müzakerelerinde 2006 yılının ilk yarısındaki Avusturya dönem başkanlığında tek, 2007'nin ilk yarısındaki Almanya dönem başkanlığında üç, 2007'nin ikinci yarısındaki Portekiz ile 2008'de Slovenya ve Fransa dönem başkanlıklarında ikişer ve geçen yılın ikinci yarısındaki İsveç dönem başkanlığında tek fasıl açmıştı.

Türkiye Gıda Dernekleri Federasyonu, yaptığı açıklamada, Türkiye'deki gıda işletmelerinin AB mevzuatına uyumu ve üretimin modernleşmesi için çalıştıklarını belirtiyor. 13. fasıl olan "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası" başlığının 30 Haziran 2010'da müzakereye açıldığını hatırlatan Federasyon, bu başlığın, 35 başlık arasında en kapsamlısı olduğuna dikkat çekiyor.

Müzakere sürecinin bundan sonraki döneminde, gıda sektörü için önemli konuların başında işletmelerin AB standartlarına kavuşturulmasının ve modernizasyonun geldiği belirtilirken, "Hatırlanacağı üzere; Polonya AB'ye girdiğinde 5.000 civarında olan hayvansal ürün işleyen tesis sayısı AB standartlarını karşılayamadıklarından yaklaşık 500'e, aynı şekilde Macaristan'da da 2000 olan hayvansal ürün işleyen tesis sayısı yaklaşık 400'e düşmüştü. Geri kalan işletmeler ise kapatılmıştı. Federasyon olarak gerek Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı gerekse de üyesi olduğumuz AB Gıda ve İçecek Konfederasyonu (CIAA) ile ortaklaşa gerçekleştirdiğimiz 'Türkiye'deki işletmelerin AB mevzuatına uyumu ve üretimin modernleşmesi, standartlaştırılması' projesi ile bunu engellemeyi hedefliyoruz. Kesintisiz devam eden bu çalışmalarımızla hedefimiz, olası her türlü kaybı minimuma indirmek. Artık merdiven altı, sağlıksız üretim yapan işletmelerin tarih olmasını biz de çok arzu ediyoruz. Bunun da ilk şartı merdiven altı üretimin sonlandırılması" deniliyor.

Gıda sektörünün küresel krize direnç gösterdiğini ve yüzde 4 büyüdüğünü belirten Federasyon, tarıma dayalı hammadde fiyatlarının yerinde saydığını, sektörün erişilebilir uygun fiyata yöneldiğini belirtilerek şu görüşlere yer veriliyor:

“Kriz, sektörü teğet geçti, 2010 beklentileri yükseldi. 2009 yılı envanter verilerine bakacak olursak, gıda ve içecek sektörünün krize karşı büyük bir direnç gösterdiği söylenebilir. Ancak bu direncin, sektörün kendi iç dinamiklerinden ve gıdanın vazgeçilemez oluşundan kaynaklandığını da belirtmek gerekiyor. Tarıma dayalı hammadde fiyatlarında beklentilerin aksine yükseliş yaşanmaması da sektörümüzün elini krize ve tüketiciye karşı rahatlatan faktörler arasındaydı. Bu durum firmalarımızın krizde daha uygun fiyatlarla tüketicinin karşısına çıkmasını sağladı. Rakamlara baktığımızda çabalarımızın ve söylediklerimizin teyidini görüyoruz. Örneğin; Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değeri cari fiyatlarla binde 4 artarken, gıda ve içecek sektörü yüzde 4 büyüme ile 187 milyar lira oldu. Yine aynı dönemde Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın sabit fiyatlarla yüzde 4.7 azaldığını, gıda ve içecek sanayinde ise küçülme olmadığını görüyoruz. Ancak 2009, dünya pazarlarının daraldığı, iç tüketimde de düşüşün yaşandığı bir yıldır. Bu nedenle kapasite kullanım oranları bakımından sanayimiz için 2009 yılı, 2008'e oranla daha verimsiz bir yıl oldu. 2009 verileri, krizlere rağmen 4 büyük üretim sektöründen biri olduğumuzu gösteriyor. Bu özelliğiyle gıda ve içecek sektörü Türkiye ekonomisinin ve kırsal kalkınmanın lokomotif görevini görüyor. 2009 yılında sanayi ve imalat sanayi üretim daralmaları yüksek oranda olurken, gıda ve içecek sanayi daralması sadece yüzde 1.3 seviyelerinde gerçekleşti. Bu da sektörde krize rağmen çarkların döndüğü anlamına geliyor. Bunun sonucu olarak istihdamda 2008 yılı ile kıyaslandığında büyük ölçüde artış yaşandığı görülüyor. Yine aynı dönemde gıda ve içecek sanayi 5,9 milyar dolar ihracata karşın, 2.9 milyar dolar ithalat yaparak yüzde 204,3 ile en yüksek dış ticaret karşılama oranını yakaladı. Kriz yılında ülkemizin 38.6 milyar dolar dış ticaret açığı verdiğini düşünürsek, hemen her yıl çok yüksek oranlarda dış ticaret fazlası vererek denge unsuru olan sanayinin ihracattaki önemi de bir kez daha ortaya çıkıyor.”

TARIM SEKTÖRÜ BÜYÜYOR...

İktisadi faaliyet kollarına bakıldığında zaman tarım sektörü 2008 yılında yüzde 4,3, 2009 yılında ise yüzde 3,6 oranında büyüme göstererek genel ekonomik büyümeye olumlu etki sağladı. Bunun en önemli sebebi, uygulanan tarım politika araçlarının etkinliği... Ayrıca geçen yılın aynı dönemine göre tarımsal istihdamda artış olması da tarım sektöründe genişleme olduğunun bir göstergesi. Bu da yine sektörün büyümesini olumlu etkiledi. 2009 yılının dördüncü üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlarla gayri safi yurt içi hasılda yüzde 6, tarım sektöründe ise yüzde 2,2'lik artış gerçekleşti. Ancak 2009 yılında 2008 yılına göre sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla yüzde 4,7'lik azalış göstererek 97.088 milyon TL olurken, tarım sektörü sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasılaya yüzde 3,6'lık artışla 9.770 milyon TL katkı sağladı.

Üretim yöntemi ile hesaplanan gayri safi yurtiçi hasıla tahmininde, 2009 yılı dördüncü üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre cari fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla yüzde 8'lik artış gösterirken, tarım sektöründe ise yüzde 10,3'lük artışla ülke ortalaması üzerinde gerçekleşti. Yine üretim yöntemi ile hesaplanan gayri safi yurtiçi hasıla tahmininde, 2009 yılında 2008 yılına göre cari fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla yüzde 0,4'lük artışla 953.974 milyon TL olurken, tarım sektöründe ise cari fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla yüzde 8,5'lik artışla 78.398 milyon TL oldu.

2010 yılı Mart döneminde, Türkiye'de kurumsal olmayan nüfus bir önceki yılın aynı dönemine göre 806 bin kişilik artışla 71 milyon 105 bin kişiye, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus ise 861 bin kişi artarak 52 milyon 287 bin kişiye ulaştı. 2010 yılı Mart döneminde istihdam edilenlerin sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre 1 milyon 593 bin kişi artarak, 21 milyon 741 bin kişiye yükseldi. Bu dönemde, tarım sektöründe çalışan sayısı 636 bin kişi, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 957 bin kişi arttı.

2010 Mart ayında işsizlik oranı yüzde 13,7, tarım dışı işsizlik oranı ise yüzde 16,7 seviyesinde gerçekleşti. Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 338 bin kişi azalarak 3 milyon 438 bin kişiye düştü.

TARIMDA DÜNYANIN 8. BÜYÜK EKONOMİSİ

Tarım ve Köy İşleri Bakanı Mehmet Mehdi Eker, Türkiye'nin tarımsal ekonomi ve tarımsal gayri safi hasıla açısından dünyanın 8. büyük ekonomisi olduğunu söyleyerek konuya değişik bir bakış açısı getirdi. Tarımsal destekleri “verimlilik” ve “kalite” esasına göre yeniden şekillendirdiklerini belirten Eker görüşlerini şöyle özetliyor:

“Tarım sektöründe üretimin ve üreticinin mutlaka dikkate alınması gerekiyor. Tek başına sadece uluslararası ticaret teorisini dikkate alıp sadece o noktaya odaklanarak bir üretim stratejisi izlenirse bir süre sonra zarar görmeye başlarız. Bakanlık olarak, Türkiye'deki üretimin daha nitelikli, verimli, daha yüksek standartta ve kalitede oluşması için çaba gösteriyoruz. Bunun için destekleme politikalarını bütünüyle değiştirdik. Önceden verimlilikle kaliteyle, standartla hiçbir ilişkisi olmayan doğrudan arazi sahipliğine verilen tarımsal destekleri tamamen değiştirdik ve verimlilikle, üretimle, kaliteyle, yüksek standartla ilişkili hale getirdik.”

Tarımsal ürünlerin yüksek verimlilikle elde edilmesi durumunda sanayicinin üretim maliyetinin de düşeceğini anlatan Eker, ihracat ve ihracatçının karşı karşıya kaldığı bürokratik maliyetin aşılması konusunda da Bakanlık olarak üzerlerine düşeni yaptıklarını söyledi.

Öte yandan Ankara Ticaret Odası'nın (ATO) hazırladığı 'Tarım İthalatı' raporunda Yunanistan'ın yüzölçümünün yaklaşık iki katı büyüklüğünde tarım alanına sahip olan Türkiye'nin, Yunanistan ve ABD'den pamuk, Rusya'dan buğday, Fransa'dan arpa, Mısır'dan pirinç, Ukrayna'dan mısır, Sri Lanka'dan çay, İtalya'dan bakla, Çin'den sarımsak, Panama'dan muz, Meksika'dan nohut, Kanada'dan mercimek ithal ettiğine dikkat çekildi.

Raporda, Türkiye'nin 100'ü aşkın ülkeden tarım ürünleri ithalatı yaptığı kaydedildi. Türkiye'nin 24.5 milyon hektar büyüklüğünde tarım alanı bulunduğu, bu alanın 4.2 milyon hektarlık bölümünün ise her yıl nadasa bırakıldığı belirtilen raporda, “Türkiye'nin tarım alanlarının büyüklüğü, AB üyesi Lüksemburg'un yüzölçümünün 95 katı büyüklüğünde, İngiltere'nin ise yüzölçümüne eşit. Danimarka'nın 5.6 kat, Hollanda'nın ve İsviçre'nin 5.9, Moldova'nın 7.2, Belçika'nın ise 8 katı büyüklüğünde tarım alanına sahip olan Türkiye, her yıl Hollanda büyüklüğünde tarım alanını nadasa bırakıyor. 'Türkiye'nin buğday ambarı' iken adı artık kuraklıkla anılan Konya Ovası'nın yüzölçümü, Lüksemburg'un toplam yüzölçümünün 6.5 katı büyüklüğünde... Dünyanın en verimli ovalarından biri olan Konya Ovası'nda sulanabilir arazinin ancak dörtte biri sulanabiliyor” denildi.

1980'lerin başında Türkiye'nin tarım ürünleri ihracatının 2 milyar dolar seviyesinde iken, ithalatının sadece 50 milyon dolar olduğuna dikkat çekilen raporda, 30 yıl sonra gelinen noktada, tarım ürünleri ihracatının 4.3 milyar dolar, ithalatının ise 4.5 milyar dolara ulaştığı kaydedildi.

Raporda, 30 yılda tarım ürünleri ihracatı iki katına çıkarken ithalatın 90 kat büyüdüğü belirtildi. Son 10 yılda Türkiye'nin 29 milyar 925 milyon dolarının tarım ürünleri ithalatına harcandığı vurgulanan raporda, tarım ürünleri ithalatının toplam ithalat içindeki payının 2009 yılı itibariyle yüzde 3.2 olarak gerçekleştiği belirtildi.

Pek çok üründe ihtiyacı altında üretim yapan Türkiye'nin, TÜİK'in Nisan 2010'da açıkladığı 'Bitkisel Ürün Denge' verilerine göre, sadece şeker pancarı, patates ve nohutta kendi kendine yetebildiğine işaret edilen raporda, Türkiye'nin, ihtiyacı olan ayçiçeğinin yüzde 46.6'sını, kırmızı mercimeğin yüzde 45.2'sini yeşil mercimeğin yüzde 65.7'sini, pirincin yüzde 75.6'sını, mısırın yüzde 79.9'unu, kuru fasulyenin yüzde 83.7'sini ancak üretebildiği bilgisi verildi.

'Buğday ambarı' olarak bilinen Türkiye'nin, iç talebe yetmediği için artık buğday ithal ettiği, 2009 yılı verilerine göre Türkiye'nin 20.6 milyon ton buğday ürettiği ancak bu miktarın ihtiyacı karşılamadığı belirtilen raporda şu ifadeler kullanıldı:

“TÜİK'in 2008-2009 üretim dönemini dikkate alarak yaptığı belirlemelere göre, kişi başına 216 kilogram buğday tüketen Türkiye, 3 milyon 628 bin ton buğday

ithal etti. Bu rakamla Türkiye'nin 2008-2009 üretim dönemindeki 'ithalat şampiyonu' buğday oldu. Türkiye, 2009 yılında 27 ülkeden 902 milyon dolarlık buğday ithal etti. Bu ülkeler arasında Rusya, Almanya, Kazakistan, Ukrayna ve Yunanistan başı çekiyor. Türkiye, geçen yıl Rusya'dan 521 milyon dolar, Almanya'dan 102 milyon dolar, Kazakistan'dan 70 milyon dolar, Ukrayna'dan 51 milyon dolar, Yunanistan'dan ise 32 milyon dolarlık buğday ithal etti. Türkiye son 10 yılda toplam 3 milyar 858 milyon dolarlık buğday ithalatı gerçekleştirdi.”

Türkiye'de buğdaydan sonra en çok ekilen tarım ürününün arpa olduğu kaydedilen raporda, yem sektörünün önemli hammaddelerinden biri olan arpa üretiminin hayvancılık sektörü açısından da büyük öneme sahip olduğu vurgulandı. 2000'li yıllara kadar kendi ihtiyacını karşılamamanın ötesinde yılda yaklaşık 1 milyon ton arpa ihraç eden Türkiye'nin, geçen yıl Fransa, Rusya, İngiltere, Ukrayna ve Hırvatistan'dan yaklaşık 28 milyon dolarlık arpa ithal ettiği belirtildi. Türkiye'nin geçen yıl 19 ülkeden 135 milyon dolarlık pirinç ithal ettiği, en çok pirinç ithal edilen ülkenin 43.7 milyon dolarla Mısır olduğu ifade edilen raporda, bu ülkeyi 17.8 milyon dolarla Uruguay, 16.3 milyon dolarla ABD, 10.3 milyon dolarla Pakistan, 9.4 milyon dolarla İtalya'nın izlediği bilgisi verildi. Türkiye'nin son 10 yılda pirinç ithalatına harcadığı paranın ise 1 milyar 44 milyon dolara ulaştığı vurgulandı.

İnsan ve hayvan yiyeceği olarak önemli bir yeri olan mısırın, endüstride de hammadde olarak kullanıldığı belirtilen Raporda, “Mısır üretimi yıllar itibariyle artış gösterse de 2009 yılında Türkiye 25 ülkeden 135 milyon dolarlık mısır satın aldı. Türkiye'nin mısır ithalatında 47.8 milyon dolarla Ukrayna başı çekiyor. Türkiye'nin son 10 yılda mısır ithalatına harcadığı para 1 milyar 659 milyon dolar civarında” denildi.

Raporda, bir zamanlar 'beyaz altın' olarak nitelendirilen pamuğun, Türkiye'nin tarım ürünleri ithalatında önemli bir yer tuttuğu belirtildi. 2000'li yılların başında, pamuk ekim alanları bakımından Hindistan, ABD, Çin, Pakistan, Özbekistan ve Brezilya'dan sonra yedinci sırada bulunan Türkiye'nin bugün Çin'den sonra dünyanın 'en büyük ikinci pamuk ithalatçısı' durumunda olduğu, sadece geçen yıl 1 milyar dolarlık pamuk ithalatı yapıldığı kaydedildi. Türkiye, kendisi yetiştirebildiği halde 2009 yılında 38 ülkeden pamuk ithal etmek zorunda kaldı. Türkiye'nin pamuk alımı yaptığı ülkeler arasında 525 milyon dolarlık ithalatla ABD ve 245 milyon dolarlık ithalat ile Yunanistan başı çekiyor. Türkiye geçen yıl Türkmenistan'dan 71 milyon dolarlık, Hindistan'dan 32.5 milyon dolarlık, Özbekistan'dan ise 27 milyon dolarlık pamuk ithal etti. Son 10 yılda pamuk ithalatına 8 milyar 381 milyon dolar harcandı.

TÜRKİYE BİN 530 GIDA ÜRÜNÜ İHRAÇ EDİYOR

Türkiye tarımsal ekonomi ve tarımsal gayri safi hasıla açısından dünyanın 8. büyük ekonomisi. 2002 yılında dünyada 11. sırada yer alan Türkiye'nin tarımsal üretim değeri 23 milyar dolardan 51 milyar dolara, tarım ürünleri ihracatı da 4 milyar dolardan geçtiğimiz yıl 11,2 milyar dolara çıktı. 2001 yılında bin 480 farklı tarım ve gıda ürününü ihraç ederken 2009 yılında bu rakam bin 530'a yükseldi. Bölgede, en fazla 4 saatlik uçuş mesafesi dikkate alındığında Türkiye'nin önünde büyük ve kullanılmamış bir potansiyel var. Bu bölgedeki tarımsal ihracat 538, tarımsal ithalat da 632 milyar dolar. Sadece Ortadoğu ülkelerinden 50 milyar doların üzerinde tarım ürünü ithalatı var.

“Tarım ürünleri” ile “gıda maddeleri” ihracatı 2010 yılının ilk yarısında arttı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı verilerine göre, 2010 Ocak-Haziran dönemi tarım ürünleri dış ticareti verileri şöyle...

- Türkiye'nin 2010 yılı Ocak-Haziran dönemi tarım ürünleri ihracatı 2009 yılının aynı dönemine göre 716 milyon dolar artarak 5 milyar 767 milyon dolar olarak gerçekleşti.

- Tarım ürünleri ihracatının önemli bir kısmını oluşturan gıda maddelerinde, 2010 yılı Ocak-Haziran dönemi ihracatı, 2009 yılının aynı dönemine göre 629 milyon dolar artarak 5 milyar 404 milyon dolar oldu.

- 2010 yılı Ocak-Haziran dönemi gıda maddeleri dış ticaret dengesi, 2009 yılının aynı dönemine göre yüzde 16,9 artarak 1 milyar 605 milyon dolardan, 1 milyar 876 milyon dolara yükseldi.

- 2009 yılı Ocak-Haziran dönemi gıda maddelerinde “ihracatın ithalatı karşılama oranı” yüzde 150,6 iken, 2010 yılı aynı döneminde yüzde 153,2 olarak gerçekleşti.

Kaynaklar:

- Bursa Ticaret ve Sanayi Odası
- Ankara Ticaret Odası
- Türkiye Gıda Dernekleri Federasyonu